

Izhaja
10. in 25. dne
vsakoga meseca.

Stoji za
celo leto 3 gid. —
pol leta 1 " 60
četrt " — " 80
(Posamezne štev.
15 kr.)

Oznaniila,
skrat natisnena,
od vrste 15 kr.

Naravnina, oznaniila in
reklamacije
pošiljajo se
upravnistvu.

Odprite reklamacije so
poštirine proste.

POPOTNIK.

Časopis za učitelje in prijatelje šole.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev v Ljubljani.“

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Uredništvo in
upravnistvo:
Reiserstrasse 8.

Spisi in dopisi
pošiljajo se
urednistvu.

Pismom, ki zahtevajo odgovor,
naj se pridene
primerna poština
znamka.

Na anonimne dopise se ne oziramo.
Nebrakovana pisma
se ne sprejemajo.

Rokopisi
in na
ceno poslani knjige
se ne vračajo.

Prirodopisni pouk v jednorazrednicah.

(Pišeta prof. Henrik Schreiner in J. Koprivnik.)

„Da, glava, glava, gospóda moja! ali poleg glave tudi —
srce! Ne glava sama, ne srce samo; glava in srce v pravem
ravnotežju, v lepem soglasju: to stoprav je človek po božji
podobi in po volji božji!“

Stritar VI. str. 434.

Kakor je Popotnik-ovim bralcem po prijaznem poročilu gospoda tovariša profesorja Koprivnik-a znano, priobčil sem v lanskem izvestju bolcanskega učiteljskega kratko razpravo z naslovom: „Der naturgeschichtliche Unterricht in der einclassigen Volksschule“. Na svojo veliko radost posnel sem iz nekoliko dopisov slovenskih učiteljev, da se zanimajo vsaj nekateri za idejo, ki jo razvijam v omenjenem spisu, in ker sem trdno uverjen, da je ta ideja, če tudi ne jedino prava, vsaj jako plodonosna ter primerna, da gotovo v prihodnje močno vpliva na metodo prirodopisnega pouka, odločil sem se obširnejše v Popotnik-u razpravljati pri nas vsaj še precej novo in malo znano misel. No, da nastopna razprava ne bode zgolj preložba nemškega spisa, prikrojiti jo hočem našim slovenskim razmeram. V tem oziru bode treba popolnoma predelati razdelbo učnega gradiva, ki se ima v slovenskih šolah, to se razume, naslanjati kolikor je možno na slovenska berila.

Pa še v drugem oziru bode ta le spis različen od svojega nemškega prednika. Vsaka teorija je polovičarsko delo, ako se ne prestavi v dejanje. Zategadelj prosim blagovoljne bralce, naj nastopno razpravo smatrajo samo kot predgovor ali uvod k nadaljni dejanski izpeljavi v uvodu razvitih misli. Z gospodom tovarišem Koprivnik-om, ki mi je blagovoljno obljubil svoje pomoči, nameravava, kolikor se to da, splošno izpeljati, izdelati popolno vodilo prirodopisnemu pouku v jednorazrednicah po tej novi misli. Da je podjetje težko, razume vsak, kdor pozna težkoče početnega pouka. Zatorej pa se tudi ne nadejeva, da bi v vsem pravo zadela. Najino delo noče biti nič drugega, kakor prvi poskus po novi poti. Zatorej kličeva vsem, ki se za to reč zanimajo: Na noge, pojdite za nama! Midva sva prepričana, da se bode, ako si ugradimo pot, po njej bolje hodilo in gotoveje dospovalo do smotra, kakor doslej po stari poti.

Jaz sem živega prepričanja, da v obče prirodopisni pouk kot učni predmet v ljudski šoli ne izpolnjuje svoje naloge. Nikar se ne vstrašimo te izpovedi! Spoznanje samega sebe je prvi korak k poboljšanju, veli nemška prislovica. Jedna ali druga hvalevredna izjema ne more ovreči moje sodbe. Kako je v tem oziru pri nas doma, sicer po lastni izkušnji, žal da, ne vem; a da ni bolje kakor drugod, lahko sodim, kajti razmere so jednake, kakor sploh po Avstriji. Poleg tega uverjajo me izvedenci, ki morajo to znati, da pri nas ni drugače, kakor inod.

Kdor je, kakor sem jaz, prepričan, da v prirodopisnem pouku biva toliko npravstveno — nabožno — vzgojevalnih momentov, da bi nastala, ko bi izpal, v narodni omiki obžalovanja vredna puhlost najprej v npravstveno - nabožno, potem v formalno pa tudi v gmotno stran, tega sili, da bi zasledil vzroke nedostalnemu vspehu in da bi se pomočki, kako v okom priti nedostatku, začeli pretresavati.

Slovenskih učiteljev ne bom dolžil, da so nekaj krivi oni sami slabega vspeha; ker mi nedostaje izkušnje. A pri tirolskih učiteljih sem se prepričal, da dostokrat ni nobednega vspeha v našem predmetu, ker iz ničesar ni nič. Oni gostokrat niti ne učijo prirodoslovja, češ, da nimajo učil in založbe, da bi si jih kupili. Vsem, ki tako mislijo in govoré, povem kar na tem mestu, da o smotru in o metodi prirodopisnega nauka v ljudski šoli nimajo pravega nazora. S svojim opravičevanjem se sami hudo obtožujejo. Učiteljeva dolžnost je, da si priskrbi potrebnih učil. Dobivajo se večjidel brez plačila v veliki zalogi, koje napis jim bom ovađil; glasi se pa: „priroda“. Tjakaj je samo treba iti po učila.

Toda ljudskemu učitelju ne gre vsa ali vsaj ne povsodi jedina krivica. Zlo ima globokejše korenine. Najprej so za obžalovano napako odgovorna tudi učiteljišča, na katerih se ljudski učitelji izobražujejo. Na naših učiteljiščih bilo bi marsikaj popraviti. Kar se tiče našega predmeta, je zadosti znamenito, da po tolikoletnem obstanku učiteljišč po novejši organizaciji še nam deloma danes nedostaje potrebnih knjig (tudi v bogati nemški književnosti), deloma pa so takošne, da se Bog usmili. Ni tukaj prostora, da bi nadalje zasledoval, kaj je krivo te žalostne prikazni; to pa bi rad opomnil, da se mi hoče videti, kakor da bi vse naše prirodopisno šolsko slovstvo stalo na zastarelem smatrališču, ki se ne strinja s smotri novejšega prirodoslovja. Ves čas ubija se poleg popisov sistematika učencev v glave, kar jih kmalu utruđi in jim nauk pristudi, dočim se malo ali prav nič ne ozira na načelo vzročnosti (Causalitätsprinzip) in na medsebojne odnošaje prirodnin. Toda o tem predmetu nam bode še obširneje govoriti.

Kot tretji in najznamenitejši vzrok pičlim vspehom prirodopisnega pouka v ljudski šoli pa mislim naposled, da mi je navesti prirodopisno metodno slovstvo. Največ naših (avstrijskih) najrazširjenějšíh pometodnih navodil ima to napako, da se ozirajo najprej na meščanske šole in poleg teh na večrazredne, večjidel petrazredne ljudske šole. To velja zlasti gledé izbora in razvrstitve učnega gradiva. No, bilo pa je l. 1886/87. po uradnem izvestju na Kranjskem: 62·8% jednorazrednih, 20·9% dvo-, 6·4% tri- in 8·5% štiri-razrednih šol; vsega vkupe tedaj 98·6% šol z manj nego petimi razredi. Za Štajersko, kjer pa ne morem slovenskih šol ločiti od nemških, glasé se dotične številke: 38·9% (jedno-) 25·7% (dvo-), 16·9% (tri-), 11·1% (štirirazr. šol.); povprek tedaj 92·6%. Ne mnogo različne so razmere po Koroškem in Istriji. Iz teh številk razvidimo, da je po slovenskih deželah mnogo več od polovice ljudskih šol jednorazrednih (isto velja v Avstriji sploh) in da ima nad 90% vseh ljudskih šol manje ko pet razredov. Na vse te šole, tedaj na ogromno večino ljudskih šol ne ozirajo se omenjena pometodna navodila prav nič ali pa borno malo.

Ne mara se misli, da je način poučevanja isti v jedno- ino v osmorazrednih šolah. To ni res. Načela so seveda ista, pa kaj bom z načeli, ako jih ne znam dejansko izvajati? Vže izbirajoč gradivo spotikamo se ob veliko težkoč. Ako kdo misli, da lahko, zmanjšajoč gradivo petrazredne šole, učni načrt svojim tačasnim razmeram prikroji, ta se moti. V malorazrednih šolah, kjer se ne vjema vsaki razred, niti ne vsaki oddelek z jednim šolskim letom, treba je gradivo popolnoma inače razvrstiti, kakor v večrazrednih šolah, kjer so v vsakem razredu ali vsaj v vsakem oddelku združeni učenci jednega letnika.

Ta razmišljevanja napotila so me, da se bom bavil v naslednjem spisu najprej z metodiko jednorazrednih ljudskih šol.

Vsebino specialne metodike kakega predmeta obsegajo vprašanja: Koliko? Kaj? Kako? je treba poučevati predmet. Dostikrat se misli, da se kakovosti vže vstreže ako kdo kakor tako pogodi. Gledé na „koliko? in „kaj?“ pa naj vodi naključje, kar ti na hip v glavo pride, dobra ali slaba volja ali pa — čitanka. Tako je pouk brez osnove in o jednotnem vspehu se ne da govoriti, ako se premišljeno ne teži na namenjen konec. Kriva misel na široko sega, češ, čitanka je takorekoč izvod vednosti, ki se imajo iz področja takozvanih realij učencem v ljudski šoli vcepiti, ki ji je tedaj treba samo slediti, da bode prav. Čitanka ni učna knjiga. V čitanki nahajajoča se dotična berila naj s p r e m l j a j o pouk o realijah; ona rabijo pouku v realijah v oživljanje ter se imajo temu-le pridružiti, ne pa voditi ga. Učitelj, ki misli, da je n. pr. gledé prirodopisnega pouka svojo nalogo dovršil, ako je iz čitanke berila prirodopisne vsebine svojim učencem dobro ali slabo razjasnil in še menda nekaterokrat prebral, ne razumeva naloge ljudske šole sploh in zlasti ne namena prirodopisnega pouka v njej.

Prva naloga, ki jo ima tedaj vsaki učitelj z ozirom na prirodopisni pouk izpolniti, še prej ko vstopi v razredno sobo, je ta, da vestno in dobro premišljuje izbere učno stvarino, ter jo razdeli po posameznih učnih oddelkih od jedne in druge strani po različnih letnih časih. Zares težka naloga, koje srečna rešitev zahteva precej natančnega prirodopisnega poznanja bližnje ino daljše okolice šolskega kraja in obilno pedagogične spretnosti. Taka naloga bode pač redkokedaj ali pa celo nikdar takoj pri prvem poskusu po sreči izšla; a vrlo, nadaljevano prizadevanje bode gotovo tukaj, kakor največkrat drugod, poplačal dober uspeh. In reševanja te naloge mora se vsaka pojedina šola lotiti tem bolj, kajti vsa splošna pravila morejo obsegati le vodila, po katerih nam je po načelu postopati, dočim se nam je izbirajočim gradiva ravnati po posebnih šolskih razmerah.

Koliko nam je tedaj gradiva izbrati? Opominjam tukaj na obče priznано načelo: Ne preveč! Preveč je sovražnik dobrega. Merilo obsegu gradiva, kolikor ga imamo izbrati, podaja nam priprosto preračunjenje časa, odmenjenega našemu predmetu. Ta račun bode podal različne zneske ne samo raznovrstnim šolam (jednorazredna razdeljena in ne razdeljena, dve-, tri- itd. razredne šole), ampak tudi istovrstnim šolam po različnih slovenskih deželah, kajti zakonite določbe gledé časa, kako dolgo imajo otroci šolo obiskovati, gledé razvrstitve učencev v oddelke itd. niso popolnoma jednake po Kranjskem, Štajerskem itd. Z ozirom na zakonite dovoljene olajšave obiskovanja šole bode znesek deloma celo različen za istovrstne šole iste dežele. Zatorej je neobhodno potrebno, da se ta račun, kojega znesek je podlaga učnemu načrtu, izvede za vsako vrsto šol vsakega šolskega okraja posebe. Pa vsaj si to vsakdo lahko iz glave izračuni. V nerazdeljenih jednorazrednih šolah (s celodnevnim poukom) na Štajerskem razrejeni so učenci v tri oddelke. Prvi oddelek obsega 1., drugi 2. 3. in 4., tretji pa 5. 6. 7. in 8. šolsko leto. Prirodopisje sme se poučevati samo v tretjem oddelku po dve uri na teden. Recimo, da ima šolsko leto 42 tednov (kar pa tudi ne velja povsodi), dobimo 84 ur na leto, katerih pa po praznikih itd. odpade najmanj 6. Ostane jih tedaj 78. Blizo tretjino imamo odšteti za prirodoslovje; tako preostane za prirodopisni pouk 56 ur ali 112 polur na leto. Ker so učenci 4 leta v tretjem oddelku, pride 448 polur na prirodopisni pouk. Za toliko časa imeli bi tedaj v namišljeni šoli gradiva pripraviti si. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da nam je tudi še v ponavljanje časa treba in da je ponavljanje uku mati. Na ta način izognili se bomo nevarnosti, da si ne bomo preveč gradiva naprtili.

Pridobivši si merilo, koliko smemo izbrati gradiva, nam mora biti tudi popolnoma jasno, predno začnemo gradivo izbirati, kaj nam je izbrati? Odgovoru na to vprašanje je glavna podstava § 1. državnega šolskega zakona, govorečega o nalogi ljudske šole, kakor veli minist. uk. od 10. nov. 1884: „Posamezne prirodopisne stvari, orodja ino prirodne

prikazni itd., ki imajo biti v različnih razredih in oddelkih predmeti pouka, morajo se izbrati s posebnim ozirom na nalogo občne ljudske šole itd. V posamezno je v normalnih učnih načrtih od 18. ino 20. majnika 1874. mer zaznamovana, v katero se ima učno gradivo izbirati ino naznanjen smoter, kojega naj skušaš poukom doseči. V nekaterih deželah (kar je meni znano izvršil je ta ukaz izmed šolskih svetov v slovenskih ali deloma slov. deželah samo štajerski) pregledali so šolski sveti vsled uk. minister. za uk in bogočastje od 8. junija 1883 učne načrte ter izdelali nadrobne načrte za raznovrstne ljudske šole.

(Dalje sledi.)

Nekaj o pravorečju našega jezika s posebnim ozirom na ljudskošolske potrebe.

(Iz Primorja.)

(Konec.)

Iz najnovejšega časa sta važna dva spisa v „Domu“ in „Svetu“, prvi — „Izgovarjanje končnice opisovalnega deležnika“ — se poteza za l-ovanje, a drugi — „Recimo katero o našem pravorečju“ — zagovarja izrekovanje w-ovcev. Prvi ni brez pomena vže zarad tega, ker je do sedaj — vsaj v leposlovnih listih — prvi in jedini zagovornik naših pravorečnih novotarcev, drugi pa je posebne važnosti kot jezikoslovno-kritična razprava. Naslov: „Izgovarjanje končnice opis. deležnika“ napravlja prvemu spisu neugoden vtis. „Glasoslovni zakoni“ — piše g. P. Šk. — „veljajo za deležnike tisti, kaker za katere si bodi druge besede z enakimi glasovi; kako da se ima torej le o deležnikih govoriti?“ A ne le naslov, ampak tudi razprava kaže bolj dobrovoljca nego jezikoslovnega veščaka. Neka zasluga se pa vendar ne da odrekati gospodu V. S. (piscu prvega spisa v „Dom-u in Svet-u“), namreč, da je zvalil na dan gospoda Fr. L., kateri se postavlja na stališče g. P. Šk-a. ter odgovarjaje gospodu V. S. korenito dokazuje, da je naš pravopis etymologično-historičen kakor ruski, francoski in angleški, a ne fonetičen kakor srbski. „Mi ne izgovarjamo vsake črke, kakor jo pišemo in ne pišemo, kakor bi zahtevala fonetika našega sedanjega govora. Sedanji naš pravopis se osniva na fonetiki XVI. stol., na jeziku, kateri so pisali naši prvi protestantski književniki, Trubar, Dalmatin. Ker se pa jezik vedno spreminja, glasovi se ojačujejo ali oslabljujejo, zato se i pri nas sedaj nekaj drugače govori, nego piše. Sedaj govorimo: razžaliti, Bok, slatko, težko, gospoť, volk ali vuk, dovg ali dug, in vendar pišemo: razžaliti, Bog, sladko, težko, gospod, volk, dolg itd. Vsled tega je tudi razlika mej ljudskim govorom in pismenim našim jezikom. Poslednji namreč se piše večinoma na podlagi fonetike XVI. stol. in sicer dolenjskega narečja, ker tako zahteva naša pisava zgodovinska, in ne po sedanji fonetiki. Ta bi nam čisto drugo ortografijo spravila mej svet. To isto vidimo tudi pri Rusih. . . . Njihov pravopis je zgodovinski, kakor i naš“. Zatem navaja g. pisatelj nekatere glasnike, kateri se v ruščini drugače izgovarjajo nego pišejo in to v knjižnem jeziku. Temu nalično navaja tudi v našem knjižnem jeziku nekatere vzglede, da se drugače govori nego piše. Tako e v končnicah: **ec, ek, en, ev, sen, sem, zen**; dalje **r** sonans, rodilnik in dajalnik edn. sestavljene sklanje **ega, emu** (tudi mej omikanci kot **iga, imu**). Ravno tako ne govori večina omikancev v nedoločniku končnega **i** in — temu prav dosledno smemo dovoliti tudi l-u malo izjemo, da ga ne izgovarjamo vselej kakor ga pišemo, ker se tako izgovarja tudi v sedanjem knjižnem narečju dolenjsko-notranjskem. V nadaljnji razpravi dokazuje g. pisatelj navideznost oziroma ničnost razlogov, katere je navel g. V. S. ter pritrjuje nauku g. P. Šk. gledé izreke **l** kot **w**. Le gledé ónega pičlega števila priprostega

ljudstva, mej katerim je še slišati l-ovanje, meni, da ni temu kriv nemški ali laški vpliv, ampak neki poseben glasosloven zakon, katerega si pa prav razlagati ne ve. Ta l da ni nadomestil starega t, nego je od starine v slovansčini. Prav tako hoče, da bi se v roditeljski množini na koncu besed izgovarjal l kakor se piše, torej **dekel**, ne **dekew**, ker je to tudi mej ljudstvom v navadi.*) A P. Šk. oporeka temu (v VIII. teč. 6. zv. „Cvetja“) pišoč, da govore v njegovem rojstvenem kraju **dekew**, da se pa po nekaterih krajih, kder se sicer l izreka kot w, morda v tem slučaju dela izimka, bode vzrok, da se taki genitivi po pluralnem nominativu sproti napravljajo.

To so torej mnenja merodajnih jezikoslovcov o pravorečju l ali w in tem se mi, ljudski učitelji, ne moremo kar takó po robu postavljati. Premisliti je treba, da je človeška znanost dan danes tako velikansko ogromna, da bi je jeden stan sam ne mogel obseči. In tako vidimo, da se človeštvo v tem neizmernem delu deli več ali mánj po stanovih. Našemu učiteljskemu stanu je n. pr. odkazano pedagogičsko znanstvo. Žrtve, katere zahteva vzgojno slovstvo od učiteljstva, nam dajejo do njega neke pravice, katerih se vestno lastimo. Rad bi vedel, ali bi naše pedagogičsko časopisje molčalo in sploh moglo molčati, ako bi kakemu jezikoslovcu padlo na um, zagovarjati in priporočati pri pouku v čitanju stari način črkovanja? Prav gotov sem, da bi mu zaslužen odgovor ne ušel in tudi ne izostala znana Apél-ova zavrnitev: Le čevlje sodi naj kopitar! Isto pravico imajo torej jezikoslovci zahtevati od nas, da njihove strokovnjaške studije in dokazane ignorujemo, še mánj se jim protivimo, ampak vsprejemamo kot take. Naša skrb bodi pa njihovemu nauku, kolikor ga pristaje v ljudsko šolo, pripraviti metodično pot, po katerej bode našej mladini dostopen.

Prešedši od teh splošnih opazek na poseben predmet tega članka, nam je — kakor stojé zdaj stvari z jezikoslovnimi dokazi — biti za to, da se l izreka kot w: 1. Na koncu besede, naj si bode ta beseda opisovalni deležnik, samostalnik, pridevnik ali prislov. 2. Kadar stoji l pred soglasnikom. Vselej je pa treba pred l (= w) dotični glasnik, bodi samoglasnik ali poluglasnik izgovarjati razločno. — To je pravilo, katerega se nam je pri pouku držati.***) Tako pravilo najdemo tudi v naših ljudskošolskih slovnica. Le-tam je tudi navod, po katerem otrok sam določi, da se govoren w piše z l (in ne v). Izgovor, da si takó pouk in otrokom pravopis otežujemo, je prazen. Kaj bi rekel k takemu izgovoru francoski učitelj, in kaj še le angleški, ko se v njegovem jeziku dolgi o na 13, in dolgi i na 20 različnih načinov izraža. In vrhu tega je ta izgovor tudi le navidezen. Jaz trdim celo nasprotno: da se ravno z l-ovanjem otežuje pravopis otrokom, ki živé v krajih, kder se l v znanih slučajih kot w izgovarja, in takih otrok je v naših ljudskih šolah pač ogromna večina. V takih krajih slepijo gg. učitelji z l-ovanjem sami sebe; oni namreč mislijo, da bode otrok tudi doma govoril: **bel**, **volk**, ... kakor sliši iz ust gospoda učitelja v šoli, pa otrok govori doma, kakor sliši doma govoriti; zakaj prevelika je razlika za uho otrokovo mej izreko šolsko in domačo in otrok (posebno na kmetih), ki prebije le majhen del svoje mladosti na šolskih klopéh, bode pač izgovarjal zunaj šole besedo takó, kakor jo sliši izrekati zunaj šole (doma) od prve svoje mladosti. To je tem verjetneje, ker ima mnogo učiteljev navado l-ovati le v šoli, sicer pa izrekovati l kakor ljudstvo, občujé ž njim.

*) Primeri gorenji citat iz Goriške „Šole!“

**) Niemand — piše Frid. Bauer v svojej slovnici „Grundzüge der Neuhochdeutschen Grammatik“ — kann sich herausnehmen, seine Zeit zu lehren, wie sie sprechen soll. Wie man in einer bestimmten Zeit wirklich spricht, das ist die Norm für das Sprechen und Schreiben der Zeitgenossen. Die lebendige Gegenwart hat das erste Recht. Der lebendige Sprachgeist ist der Meister, dem sich alles beugen muss.

Mnenje nekaternikov, da se na ta način utepajo otrokom v glavo krivi pojmi, da je otroku učiteljev **volk** nekaj drugega nego domači **vovk**, je po mojih mislih pretirano, a nekaj podobnega se pa vendar drznem trditi, namreč, da učitelj z I-ovanjem zelo zavira vspah svojega pouka v jeziku. Ker sliši otrok mnogo besed drugače izgovarjati v šoli in drugače doma, pride prav lahko do prepričanja ali navade, da so tudi druge premnoge razlike mej knjižnim govorom učiteljevim in dialektnim domačim le za šolo, da veljajo le v šoli in ne tudi doma, s kratka: da je knjižni jezik le za šolo in knjige in ne tudi za dom (razume se: do neke meje). Najboljša ljudska šola na svetu ne more doseči, da bi ljudstvo v navadnem življenju opustilo narečje ter se poprijelo knjižnega jezika. To je neki vzor, kateremu se moremo le približati, t. j. vsposobiti ljudstvo, da razume knjižni jezik, da ga zna z večjega tudi govoriti in pisati, kar vse kólikor tóliko vpliva na čiščenje domačega narečja.

Pa pustimo vse to in recimo, da ima otrok zares tolikanj čeznaravne moči v sebi — česar jaz ne verujem — da se sili tudi doma govoriti **volk**, **bel** . . . . kakor je slišal v šoli iz ust učiteljevih, ali misli potem gospod učitelj, da je na tem otroku dosegel smoter svojega I-ovanja? — Kaj še! Tak čeznaravni otrok bode govoril in pisal **volk**, **bel** . . . . in tudi mnogo drugih besed, katere je slišal tako izgovarjati iz ust učiteljevih in si jih je tudi zapomnil. Ali kóliko more biti število takih v spominu obdržanih besed pri dečku ali mladeniču, ki je vže nekaj časa šoli hrbet obrnil? — Pač le jáko pičlo! Kaj pa pri drugih besedah, katerih ni slišal v šoli, ali se tega sploh ne spominja več in ve le kakó je ljudstvo (nasprotno, namreč z w) izreka, kakó bode pa te besede izgovarjal? Zopet le, kakor je domači ljudje izgovarjajo. — Kaka zmešnjava bi torej nastala v govoru takega mladega človeka! — K sreči pa v resnici takih ljudi ni, k sreči je narava močnejša nego tak I-ovalni pouk, vsled česar otresa raz sebe otrok sam, prestópaje šolski prag, óno prisiljeno I-ovanje, ter govori kakor doma govore. A kakó pa tak otrok piše? Piše pa zopet takó, kakor govori: **vovk**, **bev** . . . . . Kakó to? Prav umevno! Iz ust učitelja (I-ovca) ni nikedar slišal, da se I kedaj kot w izgovarja, a vselej le I piše. Slišal je le pravilo: piši kakor govoriš! in tako tudi piše **bev**, **vovk**; kajti doma ne govorijo **bel**, **volk**. Da je temu tako, prepričamo se lahko, ako poslušamo, kakó šolski otroci mej seboj govore, ter vzamemo v roke kako pismo šoli odraslih ljudi. — Zato pa bi bil čas, da bi nehali sami sebe slepiti z ónim nesrečnim I-ovanjem. Proti vodi plavati je težko, večkrat nemožno. Brez potrebe oddaljevati se od ljudskega dobrega govora in siliti celo k temu ljudstvo samo je malomodro in nedosegljivo. Ni ga menda učitelja, ki bi ne vedel, da je treba k učencem — začetnikom govoriti začetka v narečju, katero se mora po malem umikati knjižnemu jeziku. To ni lahko delo. A zakaj si to težavno delo še oteževati z drugačno izreko nekaterih besed, ki se v narečju prav izgovarjajo. Učitelj in duhovnik občujeta največ s priprostim ljudstvom, óna si morata prizadevati, govoriti k ljudstvu razumljivo in pravilno, s kratka: popularno. A kakó naj to dosežeta, ako se celo silita znane besede delati ljudstvu nerazumljive z napačno izreko. Ali se ne pravi to sebi polena pod noge metati in ljudstvu kratiti, kar mu gre!

Kakó pa v ónih krajih, kder ljudstvo samo izgovarja I (ne w)? V teh krajih, katerih je — kakor znano — jako malo, naj bi učitelj vsaj pri začetnikih delal neko izimko. Kólikor pravice ima sploh v šoli dialekt, ima jo tudi ta posebna govorna prikazen dotičnega narečja. Kakor pa se ima polagoma nadomeščati dialekt s knjižnim jezikom, takó naj se z w izpodriva I v šolskem govorjenju. Trditi, da bi se dalo na ta način iz ljudskega govora v takih krajih odpraviti I-ovanje, bilo bi z ozirom na gorenje opazke nedosledno. Vsekako bi pa ta razlika v govoru mej knjižnim jezikom in dotičnim dialektom ne motila mladine v pravopisu, čitalo bi se vsaj iz knjig pravilno, kakor to zahteva naše

književno narečje, in dosegla bi se v pismenem jeziku slovenskem jedinstvo, po katerej g. V. S. tolikanj hrepeni.

Marsikateri „Popotnik-ov“ čitatelj, kojemu je l-ovanje zašlo v kri in meso, bode, beroč ta članek, majal z glavo. Drugi morda porēče: kaj je treba toliko pisati o takej malenkosti! Sē zadnjim ni govoriti; komur je malenkost to, malenkost mu je še marsikaj drugega, malenkost mu je nazadnje vse, kar ga živi in redi. Prvi pa bi mi jako vstregel in stvari tudi koristil, da bi se oglasil zoper načela tega članka ter temeljito dokazal svoje nasprotno mnenje, za kar bi mu bil jaz najbolj hvaležen. y.

Šola in naši časniki.

Iz šolskega okraja goriškega. (Ljubeznivosti stare „Soče.“) Večini „Popotnik-ovega“ čitateljstva bode iz političnih časnikov več ali manj znan čudni razpor, ki je razcepil nas Slovence na Goriškem v dve stranki, katerima najti primerni imeni bi ne bilo ravno tako lahko. Stranki se ne bojujete za vero ali proti veri, za vlado ali proti vladi, ampak ves boj se suče, ali se je vsaj začetka sukalo okoli osebe dosedanjega političnega voditelja našega. Zakaj in kako je ta osebnosten razkol nastal, dalo bi se na dolgo razlagati, ali to ne spada v šolski list. Zastran boljše razumljivosti tega dopisa pa ne bodē odveč, ako ob kratkem omenimo, da imate stranki svoji glasili „Novo Sočo“ in staro „Sočo“ ter je prvemu listu urednik bivši naš tovariš, gosp. A. Gabršček, drugemu pa znani dr. Mahnič, kateri je prevzel nalogo, posredstveno ali neposredstveno zagovarjati politiko našega dosedanjega političnega voditelja. Slabo bi pa dr. Mahnič-a sodili, aki bi mislili, da ga je vodstvo naše politike toliko navdušilo, da je prevzel — on, „novinec na političnem polju“ — težavno uredništvno breme političnega časopisa. Kaj še! Njega pač nekaj drugega mika: pripraviti hoče svojim nazorom o veri, narodnosti, slovstvu in vzgojstvu pot v one sloje našega naroda, v katere njegov „Rimski katolik“ ne zabaja, s kratka: napraviti si stranko tudi iz neduhovništva. Pri tem se mu je (in razven njega še dvema tovarišema njegovima) kot nalašč ponudila prijetna prilika — moj Bog! saj smo vsi iz mesa — znesti se nekoliko nad tretjim tovarišem, vže davno zasovraženim dr. Gregorčič-em. In kako bi si ga človek ne privoščil! Saj je on stari „Soči“ največja napota. „Liberalci,“ „framasoni“ so vže od nekdanj vsi tisti, ki ne trobijo v Mahnič-ev rog. A zdaj je treba to sredstvo vporabiti na priljubljenem, značajnem, za

narodno stvar velezasluznem, moralno kakor solnce čistem duhovniku, lastnem kolegi! To ni kar si bodi! Pa „Bog Kranjca nikdar ne zapusti“ in našega Mahnič-a tudi ne lastna privilegirana iznajdba o dokazovanju. Poslušajmo! „Dr. Gregorčič-a zagovarja „Nova Soča“, ta je nasprotnica moje (Mahnič-eve) „Soče,“ zato je „liberalna,“ „framasonska,“ ergo: dr. Gregorčič je tudi „liberalci, framasoni!“ — Roma locuta, causa finita, slovenski: dr. Mahnič so rekli!

Vse to bi „Popotnik-a“ kot šolski list ubogo malo peklo, da bi nam tako vestno ne osvetljevalo način Mahnič-evega bojevanja, v katerem je začel v novejšem času drgati se tudi ob ljudsko šolo in nas učitelje. Kdor je s paznim očesom motril dosedanje Mahničevo javno delovanje, ali boljše: pisarjenje, mogel je biti na kaj takega pripravljen. M. si je vzel za vzorec nemško klerikalno stranko v naši državi; to hoče presaditi na slovenska tla, ne menē se za to, ali jej je naše podnebje ugodno, ali so jej naši narodni odnošaji primerni, ali nam je slovenska narodnost tako trdno zagotovljena, kakor nemškim klerikalcem nemška. Vse to ga nič ne vznemirja. On hoče tako stranko oživiti, zato je ustanovil „Rimskega katolika,“ zato je prevzel uredništvo stare „Soče.“ Glavna nada pri tem strankarskem novačenju mu je — seveda — duhovščina. To je treba pozvati na branik, da je „vera v nevarnosti,“ da je posvetno in posebno posvetno pisateljstvo in pesništvo „liberalno,“ da je navzeto „framasonskih“ idej, vsled česar „sovražni“ vero in duhovščino, itd. To je kratek pomen dolgega bojnega klica, ali morda boljše: to je veren ponatisek nemško-klerikalnih borb. Pa ta ponatisek bi bil jako pomanjkljiv, da bi si od izvirnika ne izposodil tudi poglavja o „slabi novi (ljudski) šoli.“ To je pač premastna vaba na proti — „liberalne“ lima-

nice, da bi je človek ne porabil — in dr. Mahnič jo je začel vestno porabljeni.

Komaj je postal urednik stare „Soče“, vže je začel boj, začetkom zahrbtnen, zoper ljudske učitelje. Pisal je ali dal pisati pisma duhovnikom — somišljenikom, v teh je razkrival svoj bojni načrt, ki se nekako tako-le glasi: Dr. Gregorčič-a je ločiti od „Nove Soče“ in potem ljudske učitelje, posebno mlade, moralno uničiti! Ta načrt, kar ga dostaje učiteljstva, zvršuje stara „Soča“ polagoma, a vidno. Prvi naskok je bil še nekoliko prikrit, indirekten. Hvalilo se je angleško šolstvo, da se je mimogrede vzbujala mrznja do nas. S posebno slastjo se je poudarjalo, da ima duhovnik na Angleškem pravico, rabo neljube učne knjige prepovedati, neljubega učitelja odstraniti, a molčalo se je o dohodkih angleških učiteljev, za kar bi mi ljudski učitelji v Avstriji z obema rokama Boga hvalili. — V nastopnem članku o stari in novi šoli se je storil korak dalje. Tu je prišla na vrsto novodobna šola naša. Primerja se sedanja šola prejšnji po zunanjem. A kako primerja! Med napakami nove šole se navajajo tudi nova šolska slosloppja, ki „imajo večja okna kot kmečke hiše vrata!“ Kaj ne, kako duhovito? Pa to še ni najhujše; zato dalje! — Temu sledi „dopis“, kateremu namen je, očrniti dva deželna poslanca (dr. Gregorčič-a in dr. Roje-a), zajedno pa tudi zasovražiti učiteljstvo pri ljudstvu. Poslancema se šteje v greh, da želita zboljšati učiteljstvu gmotno stanje, učiteljem pa, da so takima poslancema hvalježni! Kdo se pri tem ne spominja očeta, ki je tepel otroka sè šibo, kojo je moral otrok potem poljubiti. Ali misli morda dr. Mahnič, da je on šiba in mi otroci?! — Pa vse to je bilo le streljanje prednjih straž, glavni naskok je bil pridržan za 4. štev. letošnje stare „Soče.“ V tem štev. je objavljen članek („Kam pridemo!“), v katerem zares kar mrgoli najzlobnejših napadov na našo šolo in naš stan. Ž njim je prekosil članek zares celo samega sebe. Mi smo do sedaj molčali, a k takej predrznosti ne moremo več. „Popotnik“ je zopet izjavil v letošnjem programu, da „se bode potegoval vselej neustrašljivo za stanovske pravice naše ter krepko branil učiteljski ugled.“ S priobčenjem tega dopisa se mu ponuja prilika, dano besedo zvršiti. Ako dopis ni tak, kakor bi ga je urednik želel, naj blagovoljno pomisli, da je razžaljencu dovolj eno braniti se, odbijati napad z enakim orožjem, in da nam je tu zavračati nasprotnika, ki je moral še trpkješa očitanja požirati.

Najprej se loti gospod dr. Mahnič (in njegov kolega-sourednik g. Č.) nove šolske postave. Ta je — pravi — kmetu povsod le na škodo. Čudno! Kolikor nam je znano, sklepajo se naše postave v poslanski in gosposki zbornici in v deželnih zborih. Tudi šolska postava in novela ste tako nastali. V teh zbornicah pa menda ne sedé kaki revčki po duhu, ampak možje, katere smemo prištevati v našej državi k cvetu bistrournosti človeške. To — menimo — vsaj ne bode g. člankar odrekal članom gosposke zbornice, koje je presvitli cesar sam imenoval, ako vže meni, da se državni in deželni poslanci zaradi strankarstva ne pečajo za prave potrebe kmečkega ljudstva. Pa recimo, da bi bili naši poslanci res taki topoglavci, kaj pa v drugih državah, kjer imajo jednake šolske postave? Kaj na Angleškem, ki se je stari „Soči“ toliko priljubilo, in kjer je šolski pouk tudi obligatoričen?! — Pa še nekaj je treba pomisliti. Vsaka postava zadobi pri nas pravno veljavo, ko jo presvitli cesar sankcionira. Ves svet ve, kako previdnega in bistrournega vladarja nam je poklonila previdnost božja v osebi našega presvitlega cesarja. Tudi g. člankarju je znano, kako Nj. Veličanstvo ljubi vse narode svoje, jednako skrbi zu podanike vseh stanov. Ali je torej mogoče, da bi bila naša šolska postava, kojo je presvitli cesar sam potrdil, res taka, kakor jo g. člankar opisuje, namreč kmetu povsod na kvar! — Mi mislimo, da g. člankar sam sebi ni verjel, kar trdi o šolski postavi, in zato se je v svojem članku skrtil za prvi stavek: „Kmet sem.“ Ker mu v to otroško najivnost radi privolimo, imenovati ga hočemo odslej po njegovi želji.

G. Kmet piše dalje: „Otrok, odkar hodi v to (novo) šolo, domá nič več ne uboga, mi stariši mu nismo več gospodarji.“ — Glejte si no! Torej mi učitelji učimo mladino v šoli le nepokorščine! In zato nas dežela še plačuje! Marsikaj se je vže očitalo novi šoli, ali kaj takega nismo čitali še nikoli! G. K. nove šole od znotraj najbrže še videl ni. (Slepec o barvah!) Dobro bi bilo, da bi se jedenkrat potrudil tudi vanjo, da bi z lastnimi očmi videl, kako slepo morajo otroci ubogati učitelja v novi šoli. Ali je g. K. pokukal kdaj v nova šolska berila? Menda tudi ne. V njih bi našel marsikak berilni sestavek, ki govori o pokorščini otrok. G. K. pozna šolo iz svojih otroških let, preljubo „staro“ šolo, v katerej se je to godilo, kar podtika novi. Ako pa g. K-a. otroci doma ne ubogajo, naj ne išče

vzroka v šoli, ampak doma v svojih vzgojnih nezmožnostih. Te so krive, da je otrok doma največji nepokornež, v šoli pa najubogljivejši učenec. Kolikokrat sta celo oče in mati ravno navskrižnih mislij o pokorščini istega svojega otroka! Koliko je otrok, ki ubogajo očeta, a matere nič. Zakaj? Ali je tega tudi šola kriva? G. K. naj dalje primeri pičli čas otrokovega bivanja v šoli s časom, ko ga učitelj nima pred očmi, naj to dobro uvažuje, in tako morda razvidi, da otrok ne vzgojuje samo učitelji in da je ves učiteljev trud zastoj, ako mu nasprotnje vzgoja domača, v kar daje ravno g. K. tako lep vzgled in navod. Pa obrnimo nož! Cerkev svari ljudi pred grehom in vendar greše dandanes mnogo več nego so v začetku krščanstva. Kaj bi nam rekel g. K., ako bi mi trdili: cerkev, duhovnik je kriv, da ubogajo ljudje bože in cerkvene zapovedi sedaj manj kot nekdanj?

„Trditi pa smem“ — piše g. K. — „da naši otroci pri nekaterih učiteljih veliko dobrega ne vidijo. Učiteljem je skoraj vse dovoljeno, vsaj tako se nam zdi, in otrokom je obnašanje učiteljevo žalibog znano. Torej smelo trdim, da v tej zadevi se ne naučijo otroci od učitelja dosti dobrega. Kako pa tudi drugače? Iz moderno-liberalne šole je prišel, mlad je, neiskusen, in kdo ga v tej zadevi nadzoruje?“ — G. K., to so res smeje in zlobne trditve! Pristna Mahnič-eva politika: na podlagi kakega posamnega primerljaja dokazovati, ali prav za prav trditi na splošno. Trditi — pravim —, ker M. dokazovati ne zna in svojih trditve navadno tudi ne more. Roma locuta est! Učiteljski stan ni nič slabši nego duhovski ali vsak drugi. Izmečki se dobé v vsakem stanu, tudi mej duhovniki. Tudi mej njimi so žal pokvarjenci, ki greše in so grešili zoper božje in cerkvene postave, in ravno slavnemu uredništvu „Soče“ bi ne bilo treba daleč iskat primerov! (Za takrat dovolj!) Ali bodedo pa iz takih primerov sklepati na vso duhovščino? G. K. bi gotovo z vsemi štirimi protestiral. Dobro! Zakaj pa hoče vsemu učiteljstvu škodovati na dobrem imenu? To se ne spodobi kristjanu, še manj božjemu namestniku. Z dokazi na dan! — „Učiteljem je skoraj vse dovoljeno“ piše g. K. in hudoben je dovolj, da to „skoraj vse“ zamolči! Da, učitelju je dovoljeno marsikaj, kar duhovniku ni: dovoljeno mu je ženiti se, imeti zakonske otroke, občevati s svetom, kakor občuje vsak omikan posvetnjak, itd. Ali nam g. K. zaradi tega zavida? Izbral naj bi si bil

drug stan, pa bi tudi on to smel. Ako je pa sè svojim sumničenjem cikal na kaj drugega, moramo ga pa vže zavrniti. Učitelj je podložen postavi kakor vsak drug posvetnjak, da še celo več — kot vzgojitelj. In da se v tem pogledu kaj ne pregreši, nadzira ga cela kopa nadzorovateljev: krajni šolski ogleda (navadno duhovnik), krajni šolski svet (v katerem sedi tudi duhovnik, ako le hoče), okrajni in deželni šol. nadzornik, okrajni in deželni šol. svet (v katerem je duhovščina tudi dovoljno zastopana), itd. Mogoče, da bi bil ves ta polk učiteljevih nadzorovateljev slep, da bi ne videl učiteljevega protipostavnega delovanja, posebno pa še nadzorovatelji duhovskega stanu! Ali je g. K-u znana šolska novela, ali ve, kaj pravi § 54.? Kaj hoče torej? No, ni baš teško uganiti, ali o tem pozneje!

„Iz moderno-liberalne šole je prišel“ pravi, zakaj ni še pridjal, da je zato „liberalec“. No „liberalci“ v Mahnič-evem pomenu smo pa vsi učitelji od prvega do zadnjega in kdor ni do sedaj bil, pretvorila ga je stara „Soča“. Na tak „liberalizem“ smo mi ponosni. — Naravnost smešno je oponašati mlademu učitelju neiskusnost. Le radi bi vedeli, kako neiskusnost ima g. K. v mislih? Neiskusnost v službi ali v življenju? Zastran prve bi bilo škoda besed. Kakoršno skušenost ima začetnik v duhovniški in v vsaki drugi službi, tako bode imel menda tudi učiteljski pričetnik v učiteljevanju. Na iskušnost v življenju tudi ne more biti duhovniški začetnik kaj ponosen. Ona leta, katera več rabi za zvršitev svojih studij, preživi zaprt v seminšču mej štirimi stenami. Ali si tukaj nabira iskušenj za življenje? Menda ne!

Za to je treba, da živi človek mej svetom. V svetu skuša človek življenje, mej ljudmi se uči živeti. Radi priznavamo, da je na to stran vzgoja odrasle naše mladine (ne le na učiteljskih, ampak tudi v drugih šolskih zavodih) jako pomanjkljiva. Marsikaj bi se imeli učiti v tem oziru zopet od Angležev. Stari „Soči“ bode gotovo neprijetno, da jo vže zopet zavračamo s „priljubljenimi Angleži“, katerih šolstvo je menila tako z lahko izkoristiti proti nam, kaj moremo pa za to, da si je izbrala tako neprimerno orožje. Stara „Soča“ bi bila najbolje storila, da bi bila molčala o „neiskusnih mladih učiteljih“; kajti ne najde se z lepa človek, omikan človek, „učenjak“, ki bi imel vže 40 let, a tako malo iskušnosti iz življenja, kakor jo ima njen urednik, kateri si domišlja, da je ravno v njegovih mož-

ganih točka, okoli katere se suče svet, vsaj slovenski svet. Kdor hoče druge grajati zaradi pomanjkanja iskušenosti, naj je sam nekoliko ima. In ko si „Sočin“ urednik ne-

koliko ogleda svet v življenju, ne v svojej zaduhljaj sobi pri „zeleni mizi“, potem je ubral najboljšo pot, da ozdravi od svoje domišljavosti in svojega sanjarstva. (Dalje sledi.)

Mlad učitelj.

Značaji.

(Iz grškega po Teofrastu preložil prof. Fr. Brežnik.)

(Dalje.)

III. Čenča.

Čenčati se pravi dolge in bedaste govore kvasiti.

Čenča je oni človek, ki se k tujcu vsede in prvič začne svojo ženo hvaliti, potem mu pripoveduje, kar se mu je po noči sanjalo; dalje našteva vse jedi zaporedoma, katere je pri obedu zavžil. Dalje pa, ako se mu je posrečilo poslušalca si pridobiti, pravi, da so ljudje sedanje dobe zlobnejši od prednikov, da je žito na trgu se podražilo, da je po mestu vse polno tujcev; da se vožnja po morju z Dionizijami¹⁾ prične, da bode zemlja, ako da Bog obilnega dežja, boljši sad obrodila; da bode prihodnje leto njivo obsejal, da je dandanašnji težko živeti; da je Damip pri misterijah²⁾ največjo bakljo nosil in koliko stebrov ima Odejon. „Včeraj, pravi, vzal sem bljevalo“; „kateri dan je danes?“ „Misterije so meseca Boédromijona, Apaturije meseca Pijanepsijona in kmečke Dionizije meseca Pozejdeona“. Kdor se mu enkrat poda, tega ne izpusti več.

Ako hočeš, da te ne bo od takega čevkanja glava bolela, odpravi se hipoma od takih čenč; saj je zelo težavno s takimi ljudmi potrpljenje imeti, ki ne razločujejo brezdelnosti od delavnosti.

IV. Neolikanec.

Neolikanost je menda nevednost tega, kar je dostojno ali ne.

¹⁾ Dionizije (prazniki na čast bogu Dioniziju) so bile dvojne: mestne in kmečke. Prve so obhajali Atenčani v pomladi, kmečke pa v jeseni. V pomladi se je vožnja po morju, ki je po zimi zaradi prehudih viharjev morala prenehati, zopet pričela.

²⁾ V peti dan misterij, praznika na čast boginje Demetre, pripravili so Atenčani bakljotek.

Neolikanec je tak človek, ki se popivši mešanico v narodno skupščino poda in trdi, da pomada nič boljše ne diši od materne dušice; on nosi čevlje, ki so njegovim nogam preveliki in govori s povzdignenim glasom. Prijateljem in domačinom ne zaupa ničesar, poslom pa pripoveduje najvažnejše stvari in svojim delavcem na polju razpravlja vse, kar se je v narodni skupščini obravnavalo. Ako sedi, si obleko čez kolena zaviha, da se nagota vidi. Na potu ga nič ne zanima; kedar pa kakega vola ali osla ali kozla zagleda, postoji in ga ogleduje. Ako je v shrambi kaj našel, je slastno požre in nato popije močnega vina. Kar na tibem se poda k oskrbnici in ji pomaga namleti potrebne moke za se in vse domače. Ako dobi zajtrk, položi tudi živini. Ako kdo na vrata trka, gre sam poslušat; potem pokliče psa, ga prime za gobec ter reče: Ta-le varuje dom in dvorišče. Ako mu kdo srebern denar povrne, ogleduje in izbira grde komade ter jih z drugimi zameni. Ako je komu posodil plug, ali koš ali koso ali vrečo, zahteva jo še tisto noč nazaj, ako se bedčeh teh stvari spomni.

Gredoč v mesto vpraša onega, kogar sreča, počem so kože¹⁾ in povojena ovnovina in ako ima današnji mlaj kake igre²⁾; če je res taka, potem se hoče, prišedši v mesto, takoj dati ostriči in obriti. V kopelji poje; čevlje si da z želbli podkovati.

(Nadaljuje se.)

¹⁾ Ovcje in kozje kožuhe nosili so le priprosti ljudje.

²⁾ Vsaki mlaj je bil semenj v Atenah in pri tej priliki obhajali so tudi igre na čast bogu Apolonu. Neolikanec se da le tedaj ostriči in obriti, kedar je v mestu kaj posebnega, drugokrat se pa za tako snažnost ne briga.

Slovstvo.

Fizika ali nauk o prirodi s posebnim ozirom na potrebe kmetskega stanú.

[Konec.] — Sedaj naj sledi nekaj opazek v stvarnem oziru. — Specifična težina vode,

ki stoji na str. 24. v oklepah, naj bi se bila že postavila na str. 23. na čelo tamošnjim številkam. — Ne bilo bi odveč, v poglavju prožnosti umestiti prožno tehtnico. — Človeško obleko vstel je pisatelj popolnem pravilno med slabe prevodnike toplote (str. 62), vzel jo je pa še enkrat v misel (str. 66. pri izžarivanju in vpivanju toplote) pišoč: „V poletju čutimo hujšo vročino v črni ali temni obleki, kakor v svetli ali beli; po zimi pa nam temna obleka bolje prija, ki solčno toploto rajši vpiva kakor svetla.“ Da nosimo po zimi temno obleko, temu kriva je le moda. Iz znanstvenega stališča bi tudi po zimi bela (ali svetla) obleka bolj prijala nego temna. V zimskem mrazu namreč dobivamo od zvnaj (od solca in od zraka) prav malo toplote in gledati nam je posebno le na to, da obleka po izžarivanju ne jemlje preveč toplote našemu telesu. Svetla obleka pa manj izžariva nego temna. — Str. 68: „Najviše nad nami stoji solnce o poludne; tedaj so njegovi traki najmočnejši.“ Iz tega stavka, pa iz sledečega sklepal bo neuki čitatelj, da je strmota solnčnih trakov sama ob sebi nekakšna moč, kar pa ni; ampak od upadnega kota (strmosti) odvisno je samo število trakov, ki zadevajo ob dano ploščo. Škodilo bi ne bilo, da se je ta stvar nazorno predstavila s pomočjo znane slike.

Na str. 84. dokazuje se utajenje toplote, s pomočjo toplomera, ki se vtakne v zdrobljen taleč se led. Poskus popisan je prav tako, kakor sem to dozdej čital še v vsaki knjigi. Marsikateremu čitatelju pa utegne izpodleteti dotični poskus (toplomer kaže mu više nad 0° C.) Želeč pa, da bi se ta šolski poskus dobro obnesel vsakemu učitelju, naj opozorim na sledeče. Vržemo-li kos ledu v vrelo vodo, začne se ta ohlajati, led pa naglo taliti. Katero toplino imata potem voda in led? Led izvestno 0°, dokler ga kaj je, voda pa dosti več; kolikor, zavisno bo razmeroma od množine vode in ledu in če kurimo odspodej, lahko spravimo toplino vode blizu do vrelišča. Čim višja je nje toplina, tem hitreje tali se led. Hočemo-li, da kaže pri tem poskusu toplomer 0° C. (ni ne više), vtakniti ga moramo v led sam, ne pa zraven v vodo. Ako tedaj rabimo zdrobljen led, mora se prav gosto naphati okoli toplomera in voda se mora odcejati.

O bistvu megle bere se (str. 88), da je „iz samih majhnih vodenih mehurčkov.“ — „Megla je plinasto telo.“ Na str. 106. pa: Vidi se, „da obstajajo oblaki ravno tako, kakor megla iz majhnih več ali manj gostih mehurčkov.“ Str. 110: „Ako

pa spodnji zrak ni zadosti topel, tedaj dospejo (padajoči) vodenih mehurčki zares na zemljo in tedaj pravimo, da gre dež. Pri deževanju pada voda v podobi vodenih, večjih ali manjših kapljic na zemljo.“ Str. 119: Točji oblaki sestajajo odspodej od vodenih kroglic. — Da si pisatelj (str. 111.) dobro razlaga, kako utegne nastati iz mehurčkov kapljice, vendar je v navedenih stavkih nekoliko protislovja. Prvič, megla ni plinasto telo; značajno znamenje plinov je njih napetost, a te manjka megli. Drugič, to ni dež, če padajo vodenih mehurčki za zemljo. Dež je gotovo od vodenih kapljic. Tej nepriliki izognili bi se, da smo si meglo in oblak koj od začetka predstavili v obliki neizmerno majhnih kapljic. Ta nazor je dosti bolj verjeten od prejšnjega ter prodira sedaj mej strokovnjaki. Da drobne vodene kapljice ne padajo takoj na zemljo, to si primeroma pojasnimo z ogljenim, kamnenim, železnim prahom, ki tudi nekaj časa plava po zraku.

Na str. 95. pogršamo navodila za kuharice, kako naj štedijo s kurivom, kedar na ognjišču že vse vre. — Str. 142. Strelodvodov odvodnik ne sme biti osamljen, da nasprotna elektrika, ki se vtegne vsled razdelbe nabrati v poslopju, lahko odteka po sezalnem drogu v zrak. Če tega ni vstvari se pogoj električnemu odskoku, kojega je pisatelj (na str. 148.) tako lepo razložil.

O lepej pisavi govorili smo vže poprej. Naj še dostavimo, da ima knjiga veliko število dobrih tehniških izrazov za vsakdanje potrebe. Da ti-le proderejo med ljudstvo, bi se kaj zdatno očistila domača govorica. Razun tega pa naj opozorimo na nekatere jezikovne nedostatke, ki so se vendarle vrinili. Pravilo je: Spomniti se česa (str. 22), držati se česa (str. 37.) ne pa na kaj, oziroma na česa. Dopovedek stoji nekaterekrati po nepotrebnem na koncu stavka. Dovršni in nedovršni glagoli ne rabijo se dosledno, n. pr. shladijo — segrevajo (str. 65 odp.) Germanizem je: „Sklenjeno lesovje“ (str. 81), boljše menda — nepretrgano ali širno lesovje. „Lunta“ (str. 176) nem. zažgalnica. Glagolniki od dovršnih glagolov (vrezanje, str. 32, pretrganje, prelomljenje str. 34), razsukanje (str. 36) se navadno ne rabijo. Krivo je, „zgoretje“ (str. 161) n. m. gorenje. Na istej strani v 8. vrsti izpusti besedico „ali“ in čitaj „parafin, stearin — —“. — Dobro izveden je glagol „poelektriti“ (str. 125); zakaj pa „elektrozovan“ (str. 122) n. m. elektrovan? Na str. 173 odp. beri urških n. m. „urnih“, str. 178. polarne žice,

n. m. „pôlske.“ Predlog „na“ rabi se pogostoma namesto **po** ali **ob**, n. pr. „na rekah,“ „na morju“ n. m. po rekah, po morju (str. 180.) „Telefon“ (str. 184) pač ni „brzorek,“ ampak „daljnorek“; sicer pa bode v rabi obveljala tujka.

Oglejmo si sedaj, koliko utegne knjiga koristiti slovenskim učiteljem. Djali smo vže, da je pisana za prosto ljudstvo. Naravno je tedaj, da ne more biti ob jednem šolska knjiga. Res manjka jej tu pa tam „šolskih“ poskusov, ker se prirodoslovne resnice kolikor moči predočujejo na pripravah, ki so na razpolaganje v kmečki hiši. N. pr. razteznost trdnih teles po segrevanju dokazuje se z razbeljenim železom, ki ne gre v gladilo, hlapenje pa se opazuje v kuhinji nad puhčimi lonci itd.

Kljub temu bo vendar vsak učitelj z dobičkom in če je začel, tudi z veseljem čital knjigo. Krasni so uvodi in popisi. Velika je množina pojasnenih prirodoslovnih činjenic. Vsa razlaga, dasi popularna in lahko umevna, prilega se v stvarnem oziru popolnoma znanstvenemu predmetu. Navedenih je tehniških izrazov, ki jih učitelj potrebuje v šoli, n. pr. za razne vrste vetrov, oblakov, bliskov itd. In mnogo priprav in prikazni je vpodobljenih v slikah. Vse to je metodične važnosti za učitelja ter mu bode olajšalo delo pri obravnavanju razne šolske stvarine.

Pa tudi dijakom srednjih šol utegne knjiga postati „dobrodošlo berilo.“ „Mnogi nauki, ki se jih učijo v šoli, razpeljani so tukaj bolj na široko. . . . Veliko števil

praktičnih primerov bode pogostoma služilo učencem v razjasnilo težko umevnih naukov.“ (Glej predgovor str. 4.)

Največje važnosti pa je knjiga za prosto ljudstvo. V njej ono ne nahaja samo koristnih naukov za vsakdanje življenje, temveč pridobiva si tudi pravih nazorov o prirodi in njenih zakonih, prepriča se o ničevosti vraž in prazne vere in nehoté dviguje se mu duh iz zemskega prahu v neskončne višine do stvarnika prirode. Vsaj je v knjigi večkrat izredno lepo naglašen ta нравni moment.

Da pa knjiga popolnem doseže svoj smoter, treba bo ljudstvo pri čitanju duševno podpirati z raznimi pojasnili. To pa je naloga razumnštva in zato pisatelj nám pravi (str. 4.): „Baš ljudski učitelji so poklicani, da gladijo knjigi pot med ljudstvo.“ Kdo bi ne želel, da se vsi učitelji z ljubeznijo poprimejo tega naobrazovalnega dela. Njih trud rodil bo tisočeren sad v bodočnosti.

Nazadnje naj izrečemo najtoplejšo zahvalo slavnemu odboru družbe sv. Mohorja, pa spretnemu pisatelju na tem za naobraženje slovenskega ljudstva prekorišnem delu. In tu nam ni treba mnogih besedij. Zavest, da je storil kaj koristnega, je delavcu najboljše plačilo. Družba je zopet pokazala, da ne skrbi samo za večno ampak tudi za časno srečo naroda. Hvaležni narod pa bo svojo hvaležnost skazoval s tem, da pristopa družbi sv. Mohorja še v mnogobrojnejšem številu. Gg. delavci pa naj bodo uverjeni, da željno pričakujemo obljubljenega nadaljevanja.

Fr. Hauptmann.

Novosti.

„Temeljni nauk o knjigovodstvu“. (I. Jednostavno knjigovodstvo.) Je naslov novej knjigi, katero je poleg letnega poročila deške meščanske šole na Krškem spisal dr. Tomaž Romih, učitelj meščanske šole na Krškem. Novo mesto 1890. Tiskal in založil J. Krajec. 104 str. — Cena? — Prvi zvezek ima nastopna poglavja: 1. Postavna podlaga trgovskega knjigovodstva. 2. Nekateri izrazi, ki se rabijo pri knjigovodstvu. 3. Bistvene knjige jednostavnega knjigovodstva. 4. Pomočne knjige jednostavnega knjigovodstva. 5. Praktičen primer iz trgovskega poslovanja. — Knjiga ta, o kateri priobčimo v kratkem obširnejo strokovnjaško oceno, je prvo slovensko delo te vrste. Želimo ji zlasti, da bi našla pot do naših trgovcev. Dobi se pri založniku v Novem mestu.

Organizacija vojstva cesarskim in kraljevskim vojakom v poduk v prašanjih in odgovorih slovenski in nemški spisal in založil Andrej Komel plemeniti Sočebčan,

c. in kr. major v p. Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu 1890, 16, 41 str. Cena 20 kr. — G. pisatelj razlaga v slovenskem in nemškem jeziku, kako so organizovani pehota, strelska (lovska) četa, konjica, topništvo, ženijska četa, pionirji, železniški in telegrafski polk, zdravniška četa, vozarska četa, bosensko-hrcogovske čete, vojstveni zavodi, vojno pomorstvo, deželna bramba in črna vojska. — Slovenski vojak najde v knjizici tej vse izraze, katerih potrebuje pri svojem poslovanju, lepó poslovenjene. Priporočamo torej „Organizacijo vojstva“, kakor vse druge vojaške knjizice Sočebranove vsem slovenskim vojakim, zlasti pa opozarjamo na nje učitelje-vojake ter jim polagamo na srce, naj priporočajo in razširjajo knjige te mej slovenskimi sovojaki, da se odvadijo ti polagoma grdi nemško-slovenski mešanici, s katero le prepogosto pačijo lepo govoricu slovensko.

„Poviest Rusije od početka do danas“ je ime knjigi, ki izhaja pri kr. vseučilišnem knjigo-

tršču Franju Županu v Zagrebu v sešitkih po 50 kr. Knjiga je hrvaški prevod po francoskem A. Rambaud-ovem izvirniku, katerega prireja profesor dr. Petar Tomić in je res lepo podjetje, kajti dobro se je opoznati sè severnim stricem. Toda nam vže l. snopič, ki ima mnogo slik in 1 zemljevid, ne ugaja, ker prelagatelj o naših književnih razmerah celo krivo sodi in stvar pristransko po svoje obrača. Na str. 56. namreč piše, da naša knjižnost nema pravega življenja brez hrvaške in srbske. Naj samo

Hrvati tako podpirajo našo slovensko knjigo, kakor Slovenci hrvaško — in prepričali se bodo, da je drugače. Koliko sploh gosp. prof. dr. Tomić pozna ali hoče poznati naše razmere, priča nam vse to, kako sodi in piše o nas. Prav čudno sodi o Levstik-u in Prešern-u. O prevodu tem izrekla se je splošna kritika zelo nepohvalno. Nekdo je celo čital napis prvega snopiča tako-l: „Povjest Rusije, napisal Alfred Rambaud, prevel in pokvaril dr. Peter Tomić“.

France S. Lekše.

Društveni vestnik.

Iz Središča. (Okrajno uč. društvo Ormoško.) Nesrečna in nadležna novošegna bolezen hripa, ki tudi v našem okraju hudo razsaja, je zakrivila, da vdeležba občnega zbora našega učiteljskega društva, dné 6. febr. t. l. ni bila tako mnogobrojna, kakor bi bilo to želeli radi važnosti točk, ki so stale na dnevnem redu. Sèšlo se nas je namreč komaj toliko število, da nam je bilo mogoče zborovati.

Po običajnem nàgovoru in pozdravu gosp. predsednika Rakuša, predstavi se društvu nov ud gosp. Vabič iz Ruńca, katerega navzočniki z burnimi „živo“-klici pozdravijo. Izmed mnogobrojnih društvu došlih pisem omenim le dopis štaj. učiteljske zaveze o zadevi prošelj za povišanje učitelj. plač in dopis zaveze slovenskih učiteljskih društev, katera nam naznanja nájvažnejše ukrepe iz zadnje odborove seje. Z ozirom na slednji dopis bili so voljeni delegatom k letošnjemu občnemu zboru v Celju gg.: Porekar, Rakuša in Vauda. Posel društvenega okrajnega poročevalca izročil se je za leto 1890. Antonu Kosi-ju. Poverjenikom družbe sv. Cirila in Metoda je bil izvoljen g. Ant. Porekar.

Sedaj je prišel na vrsto razgovor o tem, kaj nam je storiti in kako delovati na to, da se učiteljske plače zboljšajo. Na dolgo in obširno smo se posvetovali o tem prevažnem vprašanju, in konec posvetovanja bil je sprejem dveh predlogov. Prvi — gospoda Košar-ja — se glasi: Vsem šolskim voditeljstvom našega okraja dopošlje se naj prošnja oz. poziv, da z vsemi postavnimi sredstvi delujejo na to, da posamezni krajni šolski sveti vsaj do 26. t. m. pošljejo potom sl. okrajnega šolskega sveta primerno podprte vloge za povišanje učiteljskih plač na dotičnej šoli kompetentnej oblasti.

Gosp. A. Kosi predlaga, naj se podá posebna deputacija h gospodu okrajnemu glavarju prosit ga blagohotne priporočitve teh prošelj. Predlog se sprejme in izvolijo se v ta namen gg. Jursá, J. Košar, A. Kosi in Rakuša. — Gosp. Vabič je pri tej priliki predlagal, naj se „Štaj. učiteljska zaveza“ poprosi, naj dela na to, da bodo pojedini šolski vodi-

telji z ozirom na poslovne doklade uvrščeni v posamezne kategorije in da bi se te doklade ne ravnale več po tem, v katerem plačilnem razredu se dotična šola nahaja. Opravilna doklada voditelja četrirazrednice bi po takem znašala več nego ona voditelja dvorazrednici, kar bi bilo tudi celo primerno in prav, če se jemlje v ozir kolikost njihovega posla. Predlog se je sprejel. — Radi pomanjkanja časa, nekaj pa tudi zavoljo zelo pičlega števila navzočih udov, preložil se je razgovor o izdaji „Letnega poročila za vse šole ormoškega okraja“ ter poročilo o delovanju društva v preteklem letu na dnevni red prihodnjega zborovanja, ki se bodo vršile dné 6. marcija zopet v Ormoži.

Izid volitve društvenega vodstva, ki se je na to vršila, bil je nastopen: Gosp. Fr. Rakuša, načelnik (namestnika voli kesnjeje odbor), g. Ant. Kosi, tajnik; g. J. Jursá, denarničar; gg. Iv. Kosi, Iv. Košar, in Ant. Porekar, odborniki. — Vsled predloga gosp. Strenkl-a skleue društvo, izreči krajnemu šolskemú svétu ormoškemu primerno pismo zahvalo za blagovoljno prepuščeno šolsko sobo, v kojoj smo mej letom po večkrat zborovali. Došel nam je tudi po dr. T. Romih-u izdán „Prvi slovenski popis fiz. aparatov“ tvrdke Houdek in Hervert v Pragi. Gospod Porekar imenovano firmo, ki ima lastno tovarno za fiz. aparate in geom. modele, navzočim, osobito pa šolskim voditeljem prav gorko priporoča ter omenja, da ima od napominane tvrdke tudi humska šola nekoliko blaga in da je z njim popolnoma zadovoljua.

Bodi mi dovoljeno dostaviti svojemu poročilu nekoliko mislij, koje me vže dalj časa obdajajo, in katere izraziti se mi zdi baš sedaj kaj umestno. — Kakor največji omikanec in učenjak nima še dostojne veljave brez okroglega v žepu, tako tudi ljudski učitelj — naj drugače se tako vestno dolžnosti svojega stanu izpolnjuje — zavoljo slabega svojega gmotnega stanja nima pri ljudstvu povoljnega vpliva in ne uživa onega spoštovanja, koje bi vsled svoje imenitne naloge uživati imel. Vsak delavec je svojega plačila vreden, pravi pregovor. Je-li pa nagrada učiteljev njih trudu in napóru primerna, ali učitelj do-

biva tolikšno plačo, da mu je možno ž njo svojemu stanu primerno živeti?

Žal, da moramo reči: nikakor ne. Dokler je samec, izhaja še tako nekako s 440 ali 550 gold. S 330 gl., koje dobiva navadno kot provizoričen podučitelj, pa mu pri najboljšej volji brez dolgov ni mogoče izhajati. Zato ni nič nenavadnega, da se mlad učitelj v prvih letih svojega službovanja zakopa čez glavo v dolgove, katerih se mu je čisto zelo težko rešiti.

Ali se je po takem čuditi, da marsikateri mlad učitelj na deželi bridko zdihuje po svojih dijaških letih; takrat živel je v mnogo ugodnejših gmotnih razmerah: od doma dobival je redno kolikor toliko podpore, zasebno podučevanje vrglo mu je tudi vsak mesec precejšnjo vsotico, tako, da je prav pošteno izhajal ter prijetno dovršil študije svoje.

In zdaj? . . . .

Od dne do dne postaja pri nas pomanjkanje učiteljev občutljivejše. Na šolah, kjer bi po pravem morale delovati tri učiteljske moči, ubija se samo jeden učitelj s poldnevnikom. Kakšen je takov pouk pri tolikem številu otrok, ne bodem razkladal. Res, pravi mučenec je dotični učitelj. V učiteljišča dohaja vsako leto manj gojencev, in uverjen sem, da se jih bode — ako se sedanje razmere skoraj ne predrugačijo — v prihodnje še manj posvetilo stanu, v kojem se velike dolžnosti in težavno delovanje tako slabo plačujejo, nad katerim pa se čuti vsak poklican gospodariti in ga vladati.

„Nisem ne pijanec, ne kvartaš, tudi nimam prevelike obitelji in reči moram, da vsak krajcar dobro pogledam, predenj ga izdam, a vendar sem zabredel v dolgove, katerih se pri najboljši volji in največjejši štedljivosti iznebiti ne morem“ — tako tožil mi je pred nekajimi tedni spoštovan starejši tovariš. Jaz sem si pa mislil: Kakor tebi, dragi sodrug, godi se večini naših kolegov, posebno pa, če nimajo prilike, si s postranskimi opravili stanja svojega izboljšati! Lahko se sicer piše, kako naj bode učitelj vnet v svojem poklicu, kako naj išče svoje veselje jedino le v svojej šoli, ali poskušati je treba. Govori se lahko, kako si naj učitelj prizadeva, da se naj udeležuje učiteljskih shodov, kako si naj omisli to ali ono knjigo, ta ali oni časopis. A kje vzeti za vse to potrebne novce, ko mu jih vže nedostaje za najpotrebnejše: za hrano, oblačilo in še mnogokrat za stanovanje?! Svetuje se mu sicer lahko, kako naj varčno živi in s svojimi krajcarji dobro gospodari, ali kolikor je to mogoče, vé le oni, ki si to v takih okoliščinah sam skuša.

Tovariši! sedaj je čas da delamo na to, da postane gmotno stanje naše vsaj nekoliko ugodnejše. Prizadevajmo si vsak po svojih močeh pridobiti posamezne krajne šolske svete in občine, da se potegu-

jejo za zboljšanje našega denarnega položaja! Ne držimo križem rok, sicer se nam utegne prigoditi, da se nam odgovori z lepimi in pomenljivimi, a za nas vendar premalo tolažilnimi besedami pesnikovimi, ki pravi:

„Ein jeder Stand hat seinen Frieden,
Ein jeder Stand hat seine Last;
Geniesse, was dir Gott beschieden,
Entbehre gern, was du nicht hast!“

A. K.

Od Voglanje. (O zborovanju „Celj. učiteljskega društva“ 2. febr. t. l.) Letos so se namenili nekateri naši društveniki, da hočejo v skupščinah nastopati s praktičnimi učnimi poskusi. Vsakemu bode to koristilo, najbolj pa prijalo nam mlajšim učiteljem, ki stopamo v praktiki še z negotovimi koraki. „Vsa pota vodijo v Rim“. A praktik izbira si najpripravnejša, to nam je zadnjikrat pokazal g. Jarc iz Št. Jurija ob juž. žel., izvolivši si le droben odlomek iz predmeta lanske uradne konferencije: „razširjeni prosti stavek“, in le toliko, kolikor se da z učenci obravnavati v jedni uri. Samo ob sebi je umevno, da se mora tak učen poskus zaradi pičlega časa stiskati v tesnejši okvir, nego se v šoli pred učenci v resnici razvija, ter nič ne dé, ako je taka slika tu in tam v koloritu malo motna; za učitelje je vendar le prevelike vrednosti, kajti vsak lahko potem predmet po svojem razmotriva, razsojuje in razrejuje, ako ima le resne volje, prisvajati si porabnost. Prisotni bili smo g. Jarc-u učenci, odgovarjali mu okretno in neokretno. Navzlic hudomušnosti nekaterih učencev izvajal je g. učitelj svojo stvar povsè povoljno; zato je zaslužil tudi našo pohvalo. —

V uvodu izustil je g. referent stavek: „Vse naše slovnice na ljudskih šolah so nepraktične“. To trditev pač podpisemo vsi brez ugovora. Kedaj se bode opomoglo temu nedostatku?

Iz društvenih zadev mi je omenjati, da se je računski sklep m. l. odobril in računski pregledovalec g. Jarc pohvalno izrazil o rač. knjigi blagajnika g. B. Kregar-ja.

Izvolili so se po društvenih pravilih „Zaveze“ trije delegatje za prihodnji občni zbor „Zaveze“ v Celju in sicer gg.: Brezovnik, Gradišnik, Petriček. Pri nasvetih oglasil se je g. Jarc, ter sprožil misel, da bi se društvo spravilo na delo in posvetovalo, kako bi bilo popraviti in urediti nekatere sedanje uradne spise, kateri zaradi marsikojne nepraktičnosti a še bolj pa jezikovne nepravilnosti glasno kličejo po popravilu. Društveniki hočejo v prihodnji skupščini izjaviti svoje misli, ter se konečno o tem zjediniti. — Končno smo sklenili dvajsetletnico našega društva praznovati v mesecu juliju. — Prihodnje zborovanje 2. marcija. Streljak.

Dopisi in druge vesti.

Profesor Mihael Žolgar †

Zopet nam je nemila smrt pobrala vzornega rodoljuba, šoli in ljudskemu učiteljstvu našemu pa zvestega prijatelja. Gospod Mihael Žolgar, c. kr. profesor na gimnaziji celjski je 22. t. m. naglo umrl. V petek 21. bil je še čil in zdrav; po noči ga je zadela kap in ob 4 zjutraj izdihnil je blago svojo dušo.

Pokojni prof. Žolgar se je rodil 1833. l. pri Sv. Petru v medv. selu, okr. Šmarje pri Jelšah. Po dovršenih gimnazijskih študijah nameraval se je posvetiti duhovskemu stanú, a kmalu je zapustil bogoslovje v Mariboru ter se poprijel na graškem vseučilišču filozofskih študij. Izvolil si je učiteljski stan. — Kot gimnazijski učitelj v Kranju bil je nekoliko časa tudi c. kr. okr. šolski nadzornik dokler ni dobil profesure na celjskeji gimnaziji, kjer je čez 18 let učil slovenščino kot glavni predmet. V V. deželnozborski dobi bil je član štaj. deželnega zbora. Tukaj je uspešno deloval v šolskem odseku.

Ranjki bil je mirnega, čistega in blagega značaja. Svoj narod je ljubil čez vse. Da-si sicer natančen in štedljiv, žrtvoval je vendar zdatne vsote za blagotvorne narodne namene ter zlasti podpiral slovensko časnikiarstvo.

Profesor M. Žolgar je tudi glavni soustanovnik „Popotnik-or.“

Ko se je leta 1880. v Celju prordil naš list, krstil ga je dragi pokojnik ter mu podkrepil življenje, da je prevzel založništvo. Pozneje je bil Žolgar pol-drugo leto ob jednem listu tudi urednik, dokler se ni „Popotnik“ radi neugodnih razmer, ki so nastale v Celju, preselil v Maribor. A. Ž. ostal je Popotniku tudi potem blag duševni in gnotni podpornik — do svoje preraz smrti.

Večni spomin blagemu možu! Lahka mu zemljica!

Iz Komna, 28. januarija. († Anton Šuc, — predkonferencije, — influenza.) Dne 22. dec. minolega leta smo sprejmiili k večnemu počitku gospoda Antona Šuc-a, posestnika in župana v Pliskovici ter mnogoletnega uda in podpredsednika c. kr. okr. šolsk. sveta za sežanski šolski okraj.

Mož je bil velik prijatelj šole in je imel pri c. kr. okr. šolskem svetu zlasti z ozirom na šolske stavbe velik vpliv. Sicer priprostega vedenja, delal je celo svoje življenje po Gregorčevih besedah:

„Življenje naj bode ti delaven dan,

Od zora do mraka rošan in potán!“

Mir in pokoj blagi duši! —

V minolem šolskem letu smo primorski učitelji in učiteljice dobili nove učne načrte. — Slavni c. kr. okraj. šolski svet sežanski je izvolil enketo, koja v predkonferencijah izdeluje podrobne načrte, oziroma

snov za vse predmete ljudske šole. — V to enketo so izvoljeni gč. Cazafura in gospodje Kante (Sežana), Benigar (Tomaj), Tomšič (Nabrežina), Bano (Divča), Berginec (Povir) in A. Leban (Komen). Tej enketi predseduje g. c. kr. okr. šolski nadzornik Sinkovič. Prva seja je bila dne 23. jan., in zborovalo se je zjutraj in popoldne. Načrtala se je snov za nazorni pouk in določili so se berilni koščeki za berilo. Sledile bodo morda še tri konferencije ter se določila snov še za druge predmete, a koncem šolskega leta bode elaborat na dnevnem redu okrajne učit. konferencije. Potem pojde vse v tisek in vsak (a) učitelj (ica) bode imel (a) določen načrt pred seboj, po kojem mu (ji) bode delovati. — Bog daj srečo!

V našem okraju tudi razsaja „influenca“*) ali hripa in več šol je zbog tega zaprtih. Skoraj v vsaki hiši imajo bolnika. Da pa influenza tudi učiteljstvu ne prizanaša, je kaj znano. — Mene sicer ni še „stresla“, pa me morda še bode. — Upam, da mi prizanese gledé influence Štritarjev: „In sedaj še Ti.“

A. L.

Premembe pri učiteljstvu. Gosp. Anton Žager, učitelj v Gorici (Gornjigrad) postal je nadučitelj ravno tú. gospa Marija Konschegg, podučiteljica v Marenbergu pa učiteljica na istej šoli. Gosp. Jožef Lasbahar, učitelj v Črešnovcah, dobil je učiteljsko mesto v Rušah. — Gosp. Ivan Grebencec, učitelj pri Sv. Lovrencu v Sl. gor., je stalno vpokojen.

(Čujte — slovenski govor!) Nekod na Slovenskem je rudarsk in obrtnjsk kraj, kjer dela tudi nekaj delavcev nemškega pokolenja. Ti govoré jezik, ki ni nemški, ne slovenski. Njih nemškega narečja nikdo ne razume, — zato se v občestvu poslužujó slovensčine, a kakšne!

Le dva vzgleda naj navedem o „klasičnej“ tej govorici č. bralcem v presojo.

„Kláser (glažarsk) fant je lohk suh, ko jé kofé pa šémo (zemljo) nót“.

„Knap fant je lohk tébu (debel), ko jé škance (žgance) pa šaúbo (zabeljo) góh“.

In takó govorečih starišev otroci pridejo potem v šolo! Misli si, dragi drúg, kolika nasladnost mora pač biti, poučevati takó govorečo deco! G. —

(Na c. kr. državni obrtni šoli v Gradcu) bode letos petmesečni kurz za učitelje, kateri se hote izobraziti za pouk na obrtnih šolah združenih z ljudskimi šolami. S Kranjskega pojdejo v ta kurz, kateri se prične dne 1. marcija, z državno in deželno podporo, učitelji: Fran Papa iz Škofje Loke, Andrej Šest iz Metlike, T. Josin iz Postojine, K. Mally iz Trziča in H. Podkrajšek iz Radovljice. „Sl. N.“

(Žensko učiteljišče v Gorici) dobi novo poslopje. Zgradbo poslopja je prevzel na dražbi g. R. Mohorčič, ki dokonča vsa dela v 18 mescih. Poslopje bode velika zgradba in bode stalo v ulici „via del Mercato.“

„N. S.“

*) Nekoji pravijo „konferenca“ ali „infaulenca“. Pis.

Raznoternosti.

[Ogerski državni proračun za l. 1890] ima za obče ljudske šole vsoto od 1,445.150 gld. Od tega odpade na državne šole 732.000 gld., na podporo občnih šol 184.000 gld., na višje ljudske in meščanske šole pa 525.000 gld.

[Dom za učiteljice v Ogerskej.] Koncem minolega leta je v Budimpešti bil dovršen in posvečen dom za postarane, onemogle ali ponesrečene učiteljice. Postavljen je bil od dobrovoljnih doneskov. Pod pokroviteljstvom nadvojvodinje Marije Doroteje osnovala se je šole pred nekaj leti ženska dobrotelna zadruga, ki je vže mnogo dobrega storila, a največe dobro je ta dom. Poslopje ima nadstropje in 14 sob, ki so skromno a okusno opravljene; 4 sobe so odrejene za jedilnice. Pritlično so, kuhinja in sobe za posle. Z nameštanjem sob pooblašena je podprednica zdruge, gospa Jovanka Bišicki, katera je od znanega barona Hirsch-a izprosilca 5000 gld. Zemljišče, dar mesta, je veliko in z vrtom obkroženo. Rejenke zavoda bodo imele prosto stanovanje, kurjavo, postrežbo in hrano, poleg tega pa še lepo knjižico. V pobiranju darov pomagale so največe same učiteljice. Poslopje stalo je 30.000 gld. brez pohištva. Na čelu poslopja je napis: Svojim učiteljicam postavil ogerski narod iz milih darov.

[Preveč učiteljev in učiteljic] imajo na Francoskem. Minolo leto je bilo v seinskem departementu izpraznjenih 43 služeb za učitelje in 54 služeb za učiteljice; prosilcev je bilo 2021, prosilk pa 6441.

[Učitelji godbe v Londonu.] „Musikal Directory“ za l. 1890. javlja, da v Londonu biva neki 4000 učiteljev in učiteljic za godbo in petje, v angleških pokrajinah pa nad 7000. V Londonu živi blizu 1600 godcev, ki so člani orhestrov, med temi jih 700 igra na gosli.

[Površina Avstro-Ogerske.] Po oficijalnih podatkih (Statistisches Handbuch 1888) iznaša površina naše monarhije 622.309km². Že leta 1882. pa je bil ruski general Strelbicki planimetrično izmeril, da iznaša ta površina 625.623km² in sedaj je tudi dr. Penck na podlagi novih specijalnih kart (1:75.000) našel skoro isto površino, kakor Strelbicki. Penck je predložil svoje rezultate c. kr. akademiji znanostij in po teh iznaša površina Avstro-Ogerske 625.556km², ali 6255Mm². Največi je razloček pri Ogerski, ker po oficijalnih datih iznaša njena površina 2797Mm², po Pencku pa 2828, torej za 31Mm² več.

[Andersen o rédi h.] Ko je bil Andersen prvič v neki dvorni službi v Kopenhagen-u — takó piše „Kieler Zeitung“ — nagovoril ga je neki visok danski diplomat, čegar prsa so se blesketala samih redov. Diplomata videvši, da pisatelj pravljic dalje časa s plahim občudovanjem zre na lesketajoča se prsa, opomni: „Ni res, moj ljubi, toliko svetlih zved še pač niste nikdar skupaj videli?“ — „Nikdar ekselena,“ odgovori Andersen, „do zdaj poznal sem uboge stvarce le na nebu.“

Vabilo. „Celjsko učiteljsko društvo“ zborovalo bo v nedeljo, 2. marcija t. l. v Celjski okoliški šoli s sledečim dnevnim redom: a) Petje. b) Zapisnik. c) Društvene zadeve. d) Kako pojasnujem učencem decimale; gov. g. A. Petriček. e) Pogovor o nedostatkih pri uradnih šolskih tiskovinah. f) Drobnoti iz naše „vprašalne škrinje“. g) Nasveti. — K zborovanju, katero se začne točno ob 11. uri dopoldne, vabi vse č. tovariše in tovarišice prav vljudno odbor.

Vabilo. „Učiteljsko društvo za mariborsko okolico“ bode imelo v četrtek dne 6. marc. svoje 1. letošnje zborovanje (za 6. dan t. m. napovedano zborovanje se radi nedostatnega števila navzočih članov ni moglo vršiti) po vspredu, ki se je v 2. „Popotnik-ovi“ številki objavil. K mnogobrojnej udeležbi vljudno vabi odbor.

Listnica.

J. F. v Lj.: Imeli smo vže stavljen, a morali smo odložiti, ker nam je za prostor tesno hodilo. Prihodnji gotovo! — Iz istega vzroka smo morali tudi nekatere dopise odložiti za drugi pot. Prosimo dotične dopisnike potrpljenja! — P. M. v O.: V tej obliki ni mogoče. Najdete pa isto v današnji štev., če tudi v drugi obliki. Upamo da Vam bode tudi ugajalo.

Vse p. n. prejemuške našega lista, ki še nam v tekoče leto niso nič naročnine poslali, ali kateri še celo od prejšnjega časa kaj dolgujejo, precljudno prosimo, da se v kratkem odzovejo svojej dolžnosti, kajti: „Iz nič ni nič.“

Razpis natečaja.

Št. 95.

Podučiteljsko mesto

Na štirirazredni ljudski šoli v Vojniku se umešča podučiteljsko mesto z dohodki po III. plačilnem razredu definitivno eventualno tudi provizorično.

Prosilci in prositeljice za to mesto naj vložijo svoje redno podprte prošnje potom predstojnega okr. šolskega sveta do 31. marcija 1890. pri krajnem šolskem svetu v Vojniku.

Okrajni šolski svet v Celju,

dne 15. februarja 1890.

Predsednik: Dr. Wagner s. r.

Vsebina. I. Prirodopisni pouk v jednorazrednicah. I. (H. Schreiner in J. Koprivnik.) — II. Nekaj o pravorečju našega jezika s posebnim ozirom na ljudskošolske potrebe. (Konec.) (y). — III. Šola in naši časniki. I. (Mlad učitelj.) — IV. Značaji. II. (Fr. Brežnik.) — V. Slovtvo. („Fizika.“) (Novosti.) — VI. Društveni vestnik. — VII. Dopisi in druge vesti. — VIII. Raznoternosti. — IX. Listnica. — XI. Razpis natečaja.